

๔. สงคณิการามสูตร

[๖๘] โส วัต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงคณิการามิ สงคณิการโต สงคณิการามตํ อนุยตุโต คณารามิ คณรโต คณารามตํ อนุยตุโต เอโก ปวิเวเก อภิมิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ, เอโก ปวิเวเก อนภิมนฺโต จิตตสฺส นิมิต्तํ คหฺสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ, จิตตสฺส นิมิต्तํ อคณฺหนฺโต สมมาทิฏฺฐิ ปริปฺุเรสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ, สมมาทิฏฺฐิ อปริปฺุเรตฺวา สมมาสมาธิ ปริปฺุเรสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ, สมมาสมาธิ อปริปฺุเรตฺวา สลฺยโฆชนานิ ปชฺหิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ, สลฺยโฆชนานิ อปฺุปฺุหาย นิพฺพานํ สจฺฉิกิริสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

โส วัต ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สงคณิการามิ น สงคณิการโต น สงคณิการามตํ อนุยตุโต น คณารามิ น คณรโต น คณารามตํ อนุยตุโต เอโก ปวิเวเก อภิมิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ, เอโก ปวิเวเก อภิมนฺโต จิตตสฺส นิมิต्तํ คหฺสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ, จิตตสฺส นิมิต्तํ คณฺหนฺโต สมมาทิฏฺฐิ ปริปฺุเรสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ, สมมาทิฏฺฐิ อปริปฺุเรตฺวา สมมาสมาธิ ปริปฺุเรสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ, สมมาสมาธิ อปริปฺุเรตฺวา สลฺยโฆชนานิ ปชฺหิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ, สํโยชนานิ ปฺุหาย นิพฺพานํ สจฺฉิกิริสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชตีติ. จตฺตุถํ.

๕. ปจฺมตฺตชฺฌานสูตร

[๗๓] ฉ ภิกฺขเว ฐมฺเม อปฺุปฺุหาย อภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ฉ? กามจฺจนฺทํ พฺุยาปาทํ ถีนมิทฺธํ อฺุทฺธจฺจกฺกุกฺจํ วิจิกิจฺจํ, กามสฺสุ โข ปนสฺส อาทินฺโว น ยถาภูตํ สมมปฺุปลฺยถาย สฺุทฺธิจฺโจะ โหติ. อิม โข ภิกฺขเว ฉ ฐมฺเม อปฺุปฺุหาย อภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ฐมฺเม ปฺุหาย ภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ฉ? กามจฺจนฺทํ พฺุยาปาทํ ถีนมิทฺธํ อฺุทฺธจฺจกฺกุกฺจํ วิจิกิจฺจํ, กามสฺสุ โข ปนสฺส อาทินฺโว น ยถาภูตํ สมมปฺุปลฺยถาย สฺุทฺธิจฺโจะ โหติ. อิม โข ภิกฺขเว ฉ ฐมฺเม ปฺุหาย ภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุณฺติ. นวมํ.

๖๐. ทฺุติยตฺตชฺฌานสูตร

[๗๔] ฉ ภิกฺขเว ฐมฺเม อปฺุปฺุหาย อภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ฉ? กามวิตกฺกํ พฺุยาปาทวิตกฺกํ วิหีสาวิตกฺกํ กามสฺสญฺญํ พฺุยาปาทสฺสญฺญํ วิหีสาสฺสญฺญํ. อิม โข ภิกฺขเว ฉ ฐมฺเม อปฺุปฺุหาย อภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ฉ ภิกฺขเว ฐมฺเม ปฺุหาย ภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุํ. กตเม ฉ? กามวิตกฺกํ พฺุยาปาทวิตกฺกํ วิหีสาวิตกฺกํ กามสฺสญฺญํ พฺุยาปาทสฺสญฺญํ วิหีสาสฺสญฺญํ. อิม โข ภิกฺขเว ฉ ฐมฺเม ปฺุหาย ภพฺุโพ ปจฺมํ ฌานํ อฺุปฺุสมฺปชฺช วิหริตุณฺติ. ทสมํ.

๔. สังคณิการามสูตร
ว่าด้วยภิกษุผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่^๑ ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ประกอบความชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ เป็นผู้ชอบคณะ^๒ ยินดีในคณะ ประกอบความยินดีในคณะ จักยินดีในบริเวณ^๓ตามลำพังได้

๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ยินดีในบริเวณตามลำพังจักถือเอานิมิตแห่งจิต^๔ได้

๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ถือเอานิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสัมมาทิฐิ^๕ ให้บริบูรณ์ได้

๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่บำเพ็ญสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์ได้

๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่บำเพ็ญสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังโยชน์^๖ได้

๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ยังละสังโยชน์ไม่ได้แล้ว จักทำให้แจ้งนิพพานได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ประกอบความชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ชอบคณะ ไม่ยินดีในคณะ ไม่ประกอบความยินดีในคณะ จักยินดีในบริเวณตามลำพังได้

๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ยินดีในบริเวณตามลำพัง จักถือเอานิมิตแห่งจิตได้

๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ถือเอานิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์ได้

๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้บำเพ็ญสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์ได้

๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้บำเพ็ญสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังโยชน์^๖ได้

๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ละสังโยชน์ได้แล้ว จักทำให้แจ้งนิพพานได้

สังคณิการามสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมัตถฌานสูตร

ว่าด้วยการบรรลุปฐมฌาน สูตรที่ ๑

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

^๑ **คลุกคลีด้วยหมู่** หมายถึงคลุกคลีด้วยหมู่คณะของตน (อง.ฉก.ฎีกา (บาลี) ๓/๖๘-๖๙/๑๗๔)

^๒ **ชอบคณะ** (คณาราม) หมายถึงชอบคลุกคลีกับคนทั่วไป (อง.ฉก.ฎีกา (บาลี) ๓/๖๘-๖๙/๑๗๔)

^๓ **บริเวณ** ในที่นี้หมายถึงกายวิเวก (ความสงบทางกาย) (อง.ฉก.อ. (บาลี) ๓/๖๘/๑๕๑)

^๔ **นิมิตแห่งจิต** หมายถึงอาการซึ่งเป็นนิมิตแห่งสมาธิและวิปัสสนา (อง.ฉก.อ. (บาลี) ๓/๖๘/๑๕๑)

^๕ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ข้อ ๒๑ หน้า ๒๔ ในเล่มนี้

^๖ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๑ หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๒. พยาบาท (ความคิดร้าย)
๓. ถีนมিতตะ (ความหดหู่และเซื่องซึม)
๔. อุทธัจจกุกกุกจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)
๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
๖. ไม่เห็นโทษในกามทั้งหลายด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ
๒. พยาบาท
๓. ถีนมิตตะ
๔. อุทธัจจกุกกุกจะ
๕. วิจิกิจฉา
๖. เห็นโทษในกามทั้งหลายด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌาน อยู่ได้

ปฐมตัมขณสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยตัมขณสูตร

ว่าด้วยการบรรลุปฐมฌาน สูตรที่ ๒

[๗๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามวิตก (ความตรึกในทางกาม)
๒. พยาบาทวิตก (ความตรึกในทางพยาบาท)
๓. วิหิงสาวิตก (ความตรึกในทางเบียดเบียน)
๔. กามสังกัณญา (ความกำหนดหมายในทางกาม)
๕. พยาบาทสังกัณญา (ความกำหนดหมายในทางพยาบาท)
๖. วิหิงสาสังกัณญา (ความกำหนดหมายในทางเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

- | | |
|-------------------|--------------------|
| ๑. กามวิตก | ๒. พยาบาทวิตก |
| ๓. วิหิงสาวิตก | ๔. กามสังกัณญา |
| ๕. พยาบาทสังกัณญา | ๖. วิหิงสาสังกัณญา |

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้

ทุตติยตัมขณสูตรที่ ๑๐ จบ